

Regionalt bygdeutviklingsprogram (RBU) for Viken og Oslo 2019 – 2022

Fra 1.1.2019 skal fylkesmannsembetene i Buskerud, Østfold, Oslo og Akershus slås sammen til ett embete som skal hete *Fylkesmannen i Oslo og Viken*

1. Oppdraget fra LMD i brev dat. 20.9.2017 forankret i nasjonale mål for landbruket:

Fra LMDs oppdragsbrev:

- RBU skal følge opp nasjonal landbrukspolitikk, og inneholde planer og virkemidler for å fremme landbruksbasert næringsutvikling og målrette miljø- og klimaarbeidet. Vi legger til grunn at det blir tatt utgangspunkt i sentrale landbrukspolitiske dokumenter som årlige jordbruksoppgjør, meldinger til Stortinget og relevante strategier.
- Målsettingen er å styrke og samordne det regionale miljø-, klima- og næringsutviklingsarbeidet. Dette skal bidra til økt mobilisering av lokale ressurser og økt verdiskaping og konkurransekraft for næringen.
- Det skal utarbeides en samlet, overordnet strategi i de regionale bygdeutviklingsprogrammene i hver region der potensielle synergier mellom de ulike aktivitetene/programmene skal synliggjøres.
- Det legges til grunn at de fylkesmannsembetene som er vedtatt sammenslått fra 2019 samarbeider om utformingen av bygdeutviklingsprogrammene i samarbeid med det regionale partnerskapet.
- Det må også tas høyde for ny regionstruktur og nye regioner gjeldende fra 2020.

Nasjonale mål for landbruks- og matpolitikken som RBU m/del-programmer skal forankres i

Hovedmål:	Matsikkerheit og beredskap	Landbruk over heile landet	Auka verdiskaping	Berekraftig landbruk med lågare utslepp av klimagassar
Delmål:	Sikre forbrukarane trygg mat Auka matvareberedskap God dyre- og plantehelse og god dyrevelferd	Leggje til rette for bruk av jord- og beiteressursane Moglegheiter for busetjing og sysselsetting Eit mangfaldeg landbruk med ein variert bruksstruktur og geografisk produksjonsdeling Leggje til rette for rekruttering i heile landbruket Ei økologisk berekraftig reindrift	Utnytte marknadsbaserte produksjonsmoglegheiter Ei konkurransedyktig og kostnadseffektiv verdikjede for mat Ei effektiv og lønsam utnytting av gardens samla ressursar Videreutvikle Noreg som matnasjon Legge til rette for bondens inntektsmoglegheiter og evne til å investere i garden Berekraftig skogbruk og konkurransedyktige skog- og trebaserte verdikjeder	Redusert forureining frå landbruket Reduserte utslepp av klimagassar, auka opptak av CO2 og gode klimatilpassningar Berekraftig bruk og eit sterkt vern av landbruket sine areal og ressursgrunnlag Vareta kulturlandskapet og naturmangfaldet
Ei effektiv landbruks- og matforvaltning				
Forskning, innovasjon og kompetanse skal bidra til at hovudmåla i landbruks- og matpolitikken blir nådde				
Ivareta norske interesser og sikre framgang i internasjonale prosessar				

Embetsoppdraget til Fylkesmannen, som hvert år tildeles gjennom tildelingsbrev og virksomhets- og økonomiinstruks, er forankret i de nasjonale målene.

Der legges det også føringer for Fylkesmannens samarbeid med andre aktører i offentlig og privat sektor, og en og samordning med deres mål og virkemidler med sikte på synergieffekter. Aktørene inngår i Fylkesmannens regionale partnerskap.

2. Oversikt over produksjoner og verdiskaping i landbruket i Viken og Oslo

Om landbruket i Viken/Oslo

Jord- og skogbruk og tilhørende foredlingsindustri er viktig for Norge. Viken/Oslo er en av de sterkeste landbruksregionene i Norge, særlig innen korndyrking og grønnsaksproduksjon på landets beste matjord. På husdyrområdet er særlig produksjonen av fjørfe stor. Flere plante- og husdyrproduksjoner har høy økologisk andel.

Næringsmiddelindustrien er betydelig sett i nasjonal sammenheng, og Viken/Oslo er ledende innen treforedling. Landbrukets verdikjeder utgjør rundt halvparten av samlet produksjonsøkonomi i regionen.

Antall bedrifter i jordbruk, nærings- og nytelsesmidler i Vikens fylker, 2018. Kilde: SSB, tabell 07091:

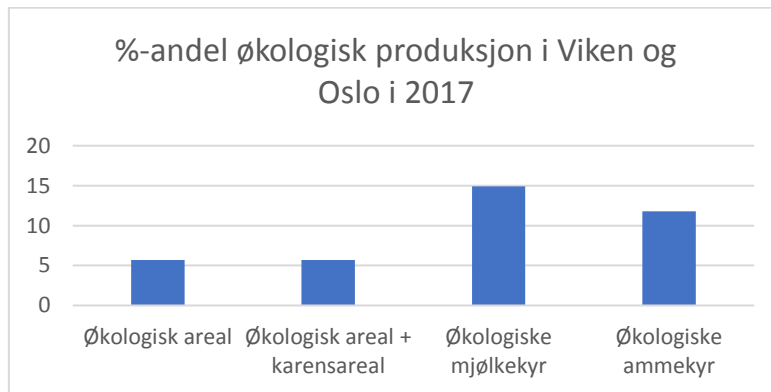
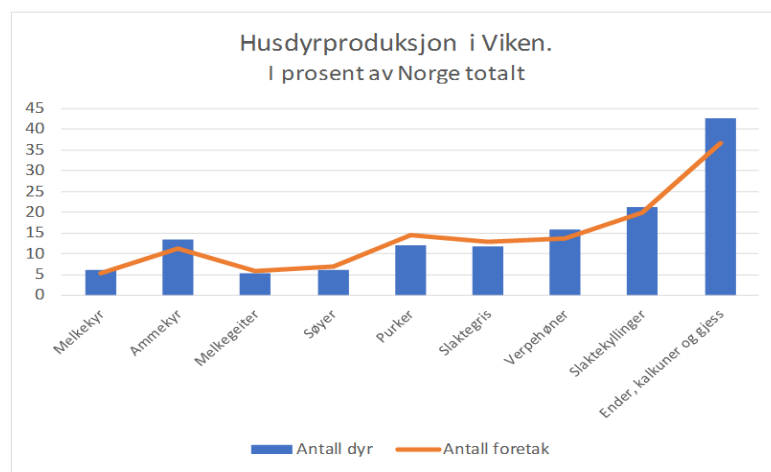
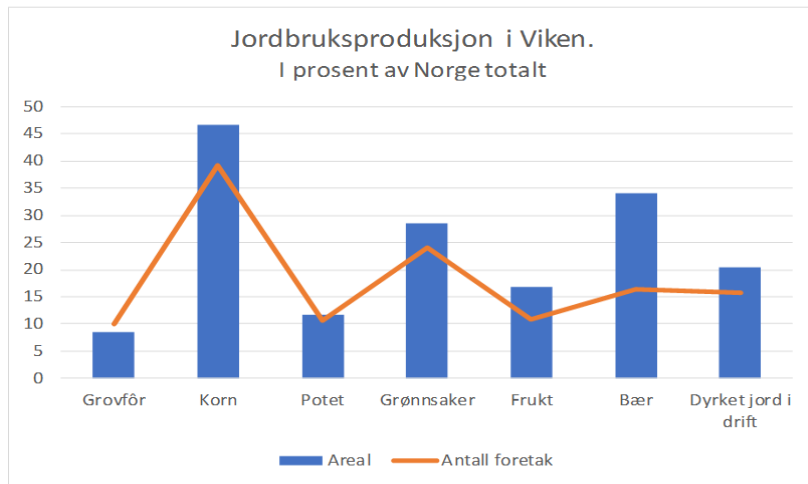
	Østfold	Akershus	Oslo	Buskerud	Viken	Norge	Viken i prosent av Norge
Jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk, jakt og viltstell	2683	2652	166	2597	8098	49648	16,3
Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk	592	687	165	1178	2622	10121	25,9
Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	143	170	253	138	704	2989	23,6

Sysselsatte etter arbeidssted i Vikens fylker, 2017. Kilde: SSB, tabell 08536

	Østfold	Akershus	Oslo	Buskerud	Viken	Norge	Viken i prosent av Norge
Jordbruk og tjenester tilknyttet jordbruk, jakt og viltstell	1780	1699	161	1535	5175	35528	14,6
Skogbruk og tjenester tilknyttet skogbruk	329	395	131	628	1483	5668	26,2
Produksjon av nærings- og nytelsesmidler	3072	2350	4185	1268	10875	44268	24,6

Tradisjonelt jordbruk

Figuren under viser at Viken/Oslo-regionen er stor innen kornproduksjon sett i landssammenheng med 46,6 % av landets kornareal. Også på bær og grønnsaker har regionen en stor andel av totalt areal nasjonalt, med hhv 34,1 % og 28,6 %.

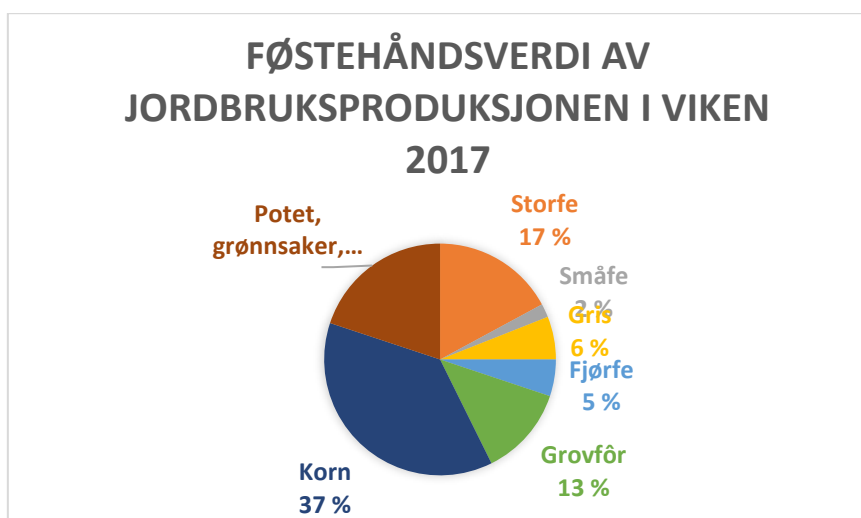

Førstehåndsverdi

Jordbruket i Viken/Oslo har en førstehåndsverdi på 4 423 mill. kroner som er mer enn 15 % av samlet norsk jordbruksproduksjon. Førstehåndsverdi defineres som den verdien som en vare (mengde) har ved salg til første ledd i omsetningskjeden.

Kornproduksjonen utmerker seg og utgjør 37 % av samlet førstehåndsverdi i Viken/Oslo som tilsvarer 48 % av førstehåndsverdien av landets totale kornproduksjon. Mer detaljerte oversikter finnes i tabellene under:

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon 2017					
	Østfold	Buskerud	Akershus	Oslo	Viken
Produksjon	Mill kr	Mill kr	Mill kr	Mill kr	Mill kr
Storfe	246	278	229	3	756
Småfe	8	61	14	0	84
Gris	135	36	94	0	266
Fjørfe	138	38	52	0	227
Grovfôr	127	269	152	4	552
Korn	704	251	697	3	1656
Potet, grønnsaker, frukt og bær	224	504	153	0	882
Sum	1582	1439	1391	11	4423

Førstehåndsverdien av husdyr- og planteproduksjon 2017 i Norge			
Produksjon	Mill kr	Viken	% av Norge
Storfe	10359	756	7,3
Småfe	1364	84	6,1
Gris	2339	266	11,4
Fjørfe	1395	227	16,3
Grovfôr	6610	552	8,4
Korn	3546	1656	46,7
Potet, grønnsaker, frukt og bær	3603	882	24,5
Sum	29216	4423	15,1

Skogbruk

Viken/Oslo har 13,8 % av den produktive skogen i Norge. Første kvartal i 2018 stod regionen for i overkant av 25 % av det industrivirket som ble avvirket for salg nasjonalt (kilde SSB).

Produktiv skog i Norge. Kilde: NIBIO/Landsskogtakseringen 2011–2015

Fylke	Areal (ha)	Volum uten bark20 (m3)	Tilvekst uten bark (m3)	Volum uten bark/areal	Tilvekst uten bark/areal
Østfold	243 875	38933014	1365276	160	6
Oslo og Akershus	331 836	53847783	1696880	162	5
Buskerud	603 434	69925866	2050349	116	3
Viken/Oslo	1 179 145	162706663	5 112 505	438	14
Hele landet	8 568 702	864308791	24544784	101	3
Viken/Oslos andel av hele landet	13,8	18,8	20,8		

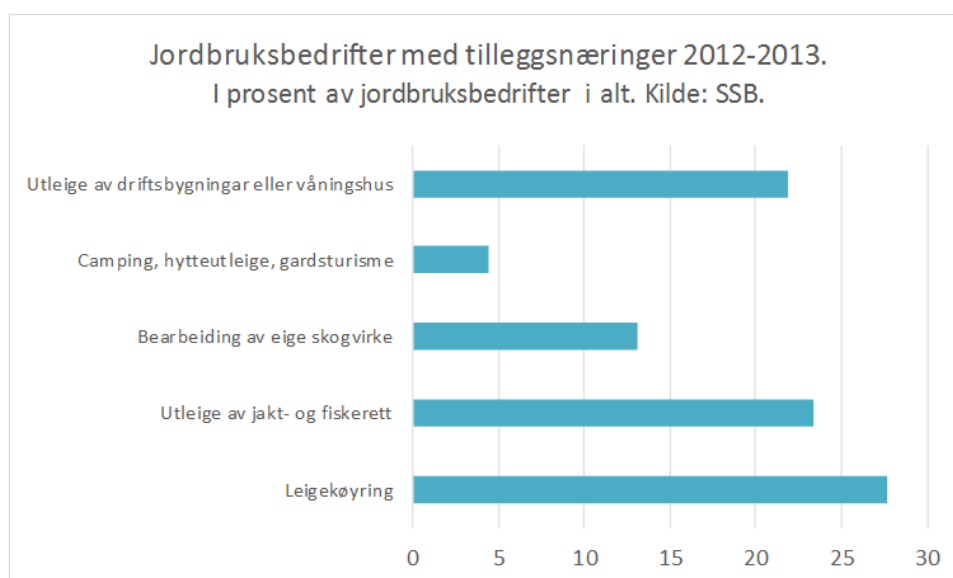
Bruttoverdien/førstehåndsverdien for omsatt virke i Viken/Oslo 2017:

<i>Omsatt skogvirke/bruttoverdi - Viken 2017</i>	
Buskerud	kr 384 602 801
Oslo og Akershus	kr 282 124 968
Østfold	kr 284 901 808
Sum	kr 951 629 577

Tilleggsnæringer

Det finnes mange ulike tilleggsnæringer til tradisjonelt landbruk i Viken/Oslo som benytter jordbruks- eller skog- og utmarksressurser på ulike måter. Tilleggsnæringer er et nasjonalt og regionalt satsingsområde som viser en tydelig vekst. Andel bønder som driver tilleggsnæring er ikke nøyaktig kartlagt.

I tillegg til de nasjonale satsingsområdene (lokalmat, Inn på tunet, landbruksbasert reiseliv og bioenergi) driver mange med ulike former for bygdeservice som leiekjøring, utleie av driftsbygninger eller våningshus, bearbeiding av eget skogvirke og utleie av jakt- og fiskeretter.

Definisjoner fra SSB:

- Tilleggsnæring i jordbruket: Aktivitet som utnytter jordbruksbedriftens arealer, bygninger, maskiner og/eller landbruksråvarer. Aktiviteten skal gi inntekt eller sysselsetting for brukeren og/eller brukerens familiemedlemmer.
- Tilleggsnæring i skogbruket: Næringsvirksomhet der en utnytter landbrukseiendommens arealer og ressurser i skog og annen utmark til annet enn skogbruk.

3. Visjon og overordna mål for utvikling av landbruket i Viken og Oslo

Visjon: «Landbruket i Oslo og Viken fremmer bærekraft og vekst!»

Overordnet mål: *Sammen skal vi utnytte regionens markedsnærhet og særpreg på en bærekraftig måte for å øke mat- og skogproduksjonen og utvikle nye bygdenæringer.*

Delmål:

i. Øke bærekraftig matproduksjonen

- Øke matproduksjonen med 1 % per år fram mot 2030 ved å sikre og videreutvikle de matproduserende arealene
- Redusere tap av dyrka og dyrkbar jord ved omdisponering til andre formål
- Stimulere og øke kornproduksjonen i de prioriterte områdene
- Videreutvikle en solid grønn sektor med frukt, bær og grønnsaker
- Opprettholde melkeproduksjonen i alle deler av Viken/Oslo
- Fremme produksjon av lokalmat, økologiske produkter og øke antall produsenter i tråd med nasjonale mål
- Bidra til å videreutvikle urbant landbruk, også i typiske landkommuner
- Stimulere til økologisk primærproduksjon, foredling og forbruk i tråd med nasjonale mål og strategier

ii. Skogbruk og trebruk

- Øke aktiviteten, verdiskapningen og sysselsettingen i skogbruket i hele Viken/Oslo igjennom økt fokus på bærekraftig forvaltning av skogarealene og klimaeffekter
- Vedlikeholde og etablere et rasjonelt og tidsriktig skogsbilveinett
- Bidra til å øke bruken av tre som klima- og miljøtiltak gjennom informasjon, kunnskapsformidling og fungerende verdikjeder
- Bidra til industriutvikling og bedre konkurransekraft i hele verdikjeden
- Bistå i planprosesser der plassering og drift av framtidige kaianlegg skal avklares

iii. Næringsutvikling

- Videreutvikle etablerte og stimulere til nye produksjoner innen jord- og skogbruk, kvalitativt og kvantitativt, der det ligger til rette for det
- Gjøre landbruket i Viken/Oslo til en integrert del i planer for mat-, kultur-, natur- og aktivitetsbaserte opplevelser knyttet til grønt reiseliv
- Fremme økt bruk av Inn-på-tunet-tjenester hos relevante brukergrupper ved å gjøre aktuelle tilbud bedre kjent i kommunene og blant andre aktører som etterspør tjenester

iv. Fjellandbruket

- Opprettholde og videreutvikle levende fjellbygder med aktivt landbruk og med fokus på verdiskaping med utgangspunkt i mat, utmarksressurser og opplevelser
- Legge til rette for beite og driftsformer som nytter ressursgrunnlaget i fjellet, og som ivaretar og synliggjør verdifulle tradisjoner knyttet til seterdrift, kulturbetinget biologisk mangfold og kulturminner som steingjerder og rydningsrøyser

v. Ta vare på kulturlandskapet

- Opprettholde et åpent og variert kulturlandskap i alle deler av Viken/Oslo, og bidra til at biologisk mangfold og kulturhistoriske verdier blir tatt vare på
- Legge til rette for beitedyr som skjøttselsdyr for å opprettholde åpent kulturlandskap og hindre gjengroing. Synliggjøre landbrukshistorien og ivareta kompetanse om tradisjonell landbruksdrift

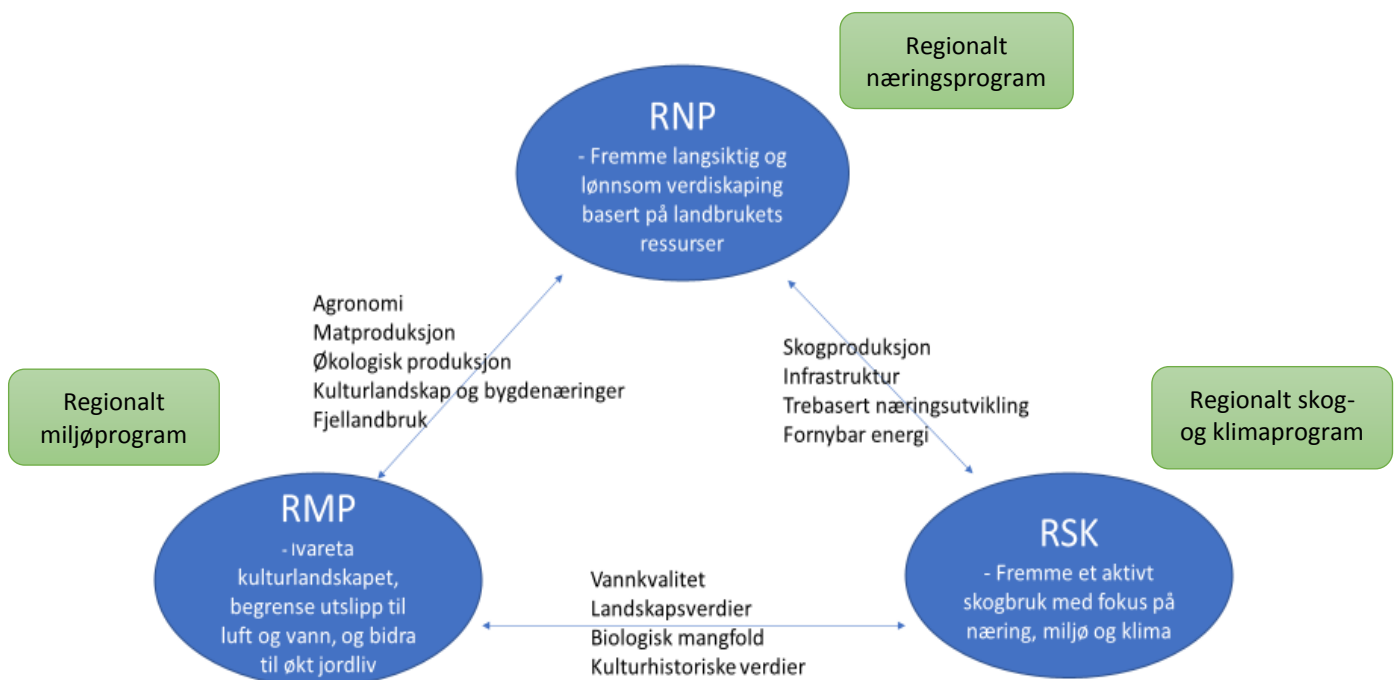
vi. Rekruttering, kompetanse og omdømmebygging

- Ha god dialog med Campus Ås som en nasjonal spydspiss innen forskning og utvikling, og bidra til at fagmiljøene blir tydelige bestillere av FOU-virksomhet
- Fremme innovasjon, styrking og utvikling av kompetansemiljøer
- Samarbeid med videregående skoler med naturbrukslinjer i alle deler av regionen

vii. Miljøgoder, redusert forurensing og klimagassutslipp

- Bidra til at landbruket produserer, og selv bruker fornybar energi
- Begrense erosjon og avrenning av jord, næringsstoffer og plantevernmidler fra landbruksarealer
- Bidra til å øke jordfruktbarheten ved å legge til rette for tiltak som gir høyere moldinnhold, bedre jordstruktur, og økt karbonlagring i jord

4. Synergier mellom delprogrammene – mål, delmål og tiltak som virker sammen og som gjensidig forsterker hverandre

Satsingsområder i Regionalt næringsprogram	Synergier med Regionalt skog- og klimaprogram
Infrastruktur	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til mest mulig rasjonell og tidsriktig transport på veg, bane og sjø
Trebyggeri	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til å formidle kunnskap om tre som byggemateriale
Energiproduksjon basert på gårdens ressurser	<ul style="list-style-type: none"> • Legge til rette for overgang fra svart til grønt karbon som energikilde • Motivere til økt bruk av bioenergi og solenergi
Skogproduksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Styrke regionale nettverk • Bidra til aktivitetsfremmende tiltak
Eksempler på konkrete tiltak:	<ul style="list-style-type: none"> • Tiltak som fremmer næringsmessig aktivitet basert på skogbruk; aktiv bruk av skogbruksplaner, rådgivning/veiledning, kompetanseheving • Reiseliv i skogen; legge til rette for kompetanseheving og samarbeidstiltak
Satsingsområder i Regionalt næringsprogram	Synergier med Regionalt miljøprogram
Agronomi	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetansehevende tiltak for alle produksjoner • Videreutvikle og anvende kunnskap om «levende matjord», kretsløpsjordbruk, grøfting og vekstskifte
Kornproduksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Motivere til kornproduksjon på egnede arealer
Husdyrproduksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Øke utnyttelsen av beiteressursene, særlig utmarksbeite • Utvikle nye modeller for samarbeid som stimulerer til god agronomi med vekstskifte (korn/gras)
Økologisk produksjon	<ul style="list-style-type: none"> • Fremme arbeidet med kretsløp av organisk materiale – fra jord til bord til jord
Kulturlandskap i fjellandbruket	<ul style="list-style-type: none"> • Bidra til informasjon om og markedsføring av attraktive kulturlandskap
Attraktive reisemål	<ul style="list-style-type: none"> • Motivere og mobilisere til utvikling av natur- og kulturopplevelser knyttet til landbrukets ressurser
Utvalgte kulturlandskap	<ul style="list-style-type: none"> • Støtte tiltak i utvalgte kulturlandskap • Motivere og mobilisere til nyskapende næringsutviklingstiltak
Setre	<ul style="list-style-type: none"> • Tilrettelegge for at setre og seterulturen kan brukes som utgangspunkt for aktivitet og verdiskaping
Eksempler på konkrete tiltak:	<ul style="list-style-type: none"> • Kompetansehevende tiltak for bønder innen alle produksjoner med tema «levende matjord», kretsløpsjordbruk, grøfting og vekstskifte • Landbruksbasert reiseliv; Tilrettelegge for lønnsom næringsvirksomhet knyttet til kulturlandskap, kulturmiljøer, fjellandbruk og setre
Satsingsområder i Regionalt miljøprogram	Synergier med Regionalt næringsprogram
God agronomi	<ul style="list-style-type: none"> • er bra for miljøet og for matproduksjonen, kvalitativ og kvantitativt
Erosjonsbegrensende tiltak	<ul style="list-style-type: none"> • bevarer matjorda på jordet og hindrer ressurser på avveie
Fangvekster og stubbareal	<ul style="list-style-type: none"> • bedrer jordkvaliteten, produksjonsgrunnlaget og øker karbonlagring i jorda

Plantedecke gjennom vinteren	<ul style="list-style-type: none"> er et klimatilpasningstiltak som reduserer kostbar avrenning av plantenæringsstoffer og tap av fruktbar matjord
Setertilskudd	<ul style="list-style-type: none"> bidrar til å opprettholde kulturhistoriske verdier, utnytte ressursgrunnlaget, ivareta kulturbetinget biologisk mangfold, og øke inntektsgrunnlaget for bonden
Synliggjøring av særegne kulturlandskapsverdier	<ul style="list-style-type: none"> bidrar til å styrke grunnlaget for grønne tjenester og for verdiskaping og næringsutvikling på bygdene
Satsingsområder i Regionalt skog- og klimaprogram	Synergier med Regionalt næringsprogram
Bruk av utrednings- og tilretteleggingsmidler (UT-midler) for delfinansiering av skog- og klimarelaterte prosjekter bidrar til	<ul style="list-style-type: none"> bedre infrastruktur som grunnlag for lønnsom næringsdrift: <ul style="list-style-type: none"> utbedrer «flaskehals» på offentlige veier støtter havneløsninger for tømmer registrerer og utbedrer skogsbilvegstandarder styrket skogproduksjon gjennom: <ul style="list-style-type: none"> aktivitetsfremmende prosjekter i primærskogbruket skogbruksplanrelaterte prosjekter
Satsingsområder i Regionalt skog- og klimaprogram	Synergier med Regionalt miljøprogram
Tilskudd til skogsvegbygging og drift med taubane og hest	<ul style="list-style-type: none"> har krav i sine forskrifter som samsvarer med prioriterte områder i RMP når det gjelder å ta vare på og skjøtte kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner, friluftsliv og motvirke avrenning til vassdrag
Tilskudd til skogbruksplanlegging med miljøregistreringer	<ul style="list-style-type: none"> har krav i sine forskrifter som samsvarer med prioriterte områder i RMP når det gjelder å ta vare på og skjøtte kulturlandskap, biologisk mangfold, kulturminner, friluftsliv og motvirke avrenning til vassdrag

5. De tre delprogrammene (RNP, RMP og RSK) følger som vedlegg

Drammen/Moss/Oslo
v/ Fylkesmannens landbruksavdelinger i Buskerud, Østfold, Oslo og Akershus

25. september 2018